
Dr. Sasvári László

Több mint „Az erdélyi örmények története”!

Gazdagodott az erdélyi örményekről szóló szakirodalom. Eddig sem voltunk híján az e vonatkozású magyar nyelvű műveknek. Ám ezekből sok ma már hozzáférhetetlen. (Bár néhány kötet megjelent az elmúlt években, reprint kiadásban!) Egyesek, pedig régies stílusuk miatt a mai olvasó számára kevésbé élvezhetők. Nem mintha *Gazdovits Miklós* „Az erdélyi örmények története” című munkája (Kolozsvár 2006.) könnyű olvasmány lenne. Aprólékossága, anyagbősége miatt csak lassan lehet olvasni. S mint a címben is jeleztük: túlmutat az erdélyi örmények történetén.

Visszatekintést nyújt az egész örménységre vonatkozóan. Műfaját tekintve kismonográfiának is nevezhetnénk. Néhol talán túlságosan is elmerül egyes részletekben, de nagy előnye, hogy sok ismeretanyagért, adatokért nem kell az eddigi műveket előszedni, itt is megtaláljuk.

Sok újdonsággal is szolgál, főként a honfoglaló magyarok és az örménység kapcsolatát elemezve. A hazai építészeti emlékekből a karcsai meg a kiszombori körtemplomok egyes művészeti motívumait elemezve mutatja ki az örmény eredetet. Ezeket elgondolkozva bizonyítottan vehetjük, hogy éltek örmény szertartású keresztények itt a Kárpát-medencében a honfoglalás után. Hogy ezek mennyiben voltak még nyelvüket tekintve örmények, arra nehéz felelni. Hisz a szertartásokhoz elég volt a papok meg kántorok örmény nyelvtudása. Felvetődhet az is, hogy nincsenek örmény szertartási szövegeink ebből a korból. Lehet, hogy nem is igen voltak, mert az istentiszteleteket végzők gyakorlatból tanulták meg a szöveget és fejből tudták.

Az is felvetődhet, hogy ezek a templomok igen kicsinyek. Nem tesz semmit, a papok és a segédkezők befértek, a hívek, pedig körbeállták a templomokat. (Így volt ez az akkori, itt élő görög szertartású keresztényeknél is!)

Nagy armenológiai tudást kívánna, ha végig szándékoznánk elemezni a könyv minden adatát, s ez terjedelmileg is nagy lenne. Mert volna itt-ott megjegyezni való! Pár kérdést azért kiemelünk. A 253. oldalon az örmény ortodox meg római katolikus egyház közötti különbségről van szó. Itt olvashatjuk, hogy az örmény egyház: „minden rangú papot házasságra kötelez...” Legjobb tudomásunk szerint az örmény egyházban is a püspök nőtlen kell legyen, mint más keleti egyházban. S akkor még nem beszéltünk egy sajátos örmény papi testületről: a teológiai doktorok testületéről, az idetartozó papok megjelölése: *vartabed*. Említik tanítóréndbeli papságként őket, ők is nőtlenek!

Az újvidéki örményekről olvashatunk a 375-76. oldalon. Többek között: „A városban örmény felekezeti iskola is működött.” A „Füzetekben” az elmúlt években jelentek meg írások az újvidéki örményekről, azokban ilyen említés nincs. Mindig is kis létszámúak voltak, amely szintén inkább amellet szól, hogy nem volt iskolájuk.

Ha már a „Füzeteket” említettük, hozzávéve az elmúlt évtized konferencia köteteit, úgy látjuk a mű láb- s irodalomjegyzeteiből, hogy ezeket a szerző nem használta. Pedig Erdélybe eljutottak, esetleg a szerzőhöz nem? (Egy hivatkozás van!)

Egyes esetekben hiányérzetünk is van. A lebergi örményeket ismertette csak a XVII. századi unióig tárgyalja történetüket. Az erdélyiek történeti korszakolásában, a 131. oldalon, ezt olvassuk: „ - az első világháború óta napjainkig történt események. Ezekkel ebben a dolgozatban nem foglalkozunk.” Miért nem? Ugyanígy, ha megemlést nyernek a középkori esztergomi örmények, miért maradtak ki az Erdélyhez számtalan szállal kötődő XX. századi budapesti örmények?

Ott voltunk a január 16-i könyvbemutatón. Ragadjunk ki a szerző ott elhangzott szavaiból is pár gondolatot. Igen szemléletes volt a karcsai és a kiszombori körtemplomok művészi motívumainak elemzése. A könyvben ez már terjengősebb. Viszont az örmények vallására vonatkozóan előadottak nehezen voltak követhetőek. A könyvben szerencsésebb a leírásuk, bár lehetne itt is felvetéseket tenni, mint az előbbieken egyet már is tettünk.

Ez a pár megjegyzés nem kíván akadémikuskodás lenni, mert a kötetet hasznosnak tartjuk, bár az általánosabb örmény vonatkozásokban kevesebb is elegendő lett volna. A statisztikai összevetésekkel

nem boldogult. Részünkről úgy látjuk, hogy az örmény nemzetiségűek kérdése eléggé elválik az örmény katolikusoktól. (2001-es népszámlálás Magyarországon szerencsésebb volt a négy nemzetiségi vonatkozású kérdésével, bár az erre adott válaszok sem fedik le teljesen a helyzetet, de azért a "keleti örmények" száma a nyelvtudás alapján kitűnik, hogy 300-ra tehető.)

Gazdovits Miklós könyvének feltétlenül ott kell lennie mindazok könyvespolcán, akik komolyan érdeklődnek az örmény történelem és kultúra iránt. (Még annyit hadd jegyezzünk meg: a szerző összefoglalta e könyvében a korábbi műveiben is közreadottakat!)

Nagyböjti gondolatok

Testvérem, Te Isten szép ajándéka, egy titkokat rejtő csoda vagy!

Nap mint nap oly sokan borulnak térdre, hogy Istenhez forduljanak gondjaikban, választ kapjanak gyötrő kérdéseikre, orvosságot bajaikra, fájdalmaikra. Keresik az emberek a különféle betegségek, a rák elleni orvosságot, választ a társadalmunkat feszegető kérdésekre, kiutat az értelmetlen háborúkból, katasztrófákból. Kérnek Istentől lelkesítő, erőt adó, szép verseket, irodalmi műalkotásokat, melyek szárnyalásra ösztönöznék a fiatalokat. Harmóniát, mely a dallamok egyetemes nyelvén egy új világot nyit előttünk, színeket, festményeket, melyek beragyogják az életünket. Szükségünk van épületekre, gyárakra, hidakra, melyek otthont, munkát jelentenek számunkra, melyek összekötnek, elvezetnek testvéreinkhez. Imáinkban rengeteg kérést fogalmazunk meg tudatosan, de nagyon sokszor csak akaratlan felsőhajtásainkban.

Minden ima Isten elé száll. Ő minden fohászt meghallgat. Hiszem, hogy aki teremtette fülünket, meghallja fohászkodásunkat és válaszait, a világunkat továbbvivő megoldásokat, a csodálatos műalkotásokat, terveket, eszméket gyermekbőrbe csomagolva, élő kisbabákként ajándékba adja nekünk.

Mindannyiunkban Isten csodás kincsei, a meghallgatott imákra adott válaszai rejlenek. Mint a vasérc vagy az arany a tárnák mélyén, az igazgyöngy a kagylóban a tenger fenekén, ott lapul benned, bennem a képlet, mely orvossággá válva életet menthet, a tervrajz, melyből kígyózó út lesz, hogy testvéredhez vezesse lépteid. Benned van a béke terv, melyet ha alázattal megfogalmazol és kimondasz hangosan, elhallgatnak a fegyverek, és mosoly költözik a gyermekek arcára.

A titok, a csoda benned van! A nagyböjti szent idejében még inkább, mint máskor. Felszínes csapongások, üres lötyögések helyett, magadba kell mélyedned, hogy felfedezd a lelkedben rejlő értékeket. Merülj alá a csendben! Csodálatos érzés ott bent meghallani a verset, meglátni a festményt, a képletet, a megoldást, és szépen vázlatokat készítve, lassan világra szülni azt. Egy gondolat, mely nemcsak neked fontos, ott lent, belsődben kezd körvonalazódni, még csak dereng, de Te érzed, hogy belőled kikívánczik. S mint a bányász a mély üregben, sötétben egyedül, dolgozol, megfogod, megfogalmazod, felszínre hozod, hogy megajándékozd vele a világot. Csodálatos érzés szülőanyja lenni egy igazi értéknek, egy szellemi kincsnek, melyben az emberek meghallgatott imáikra adott választ találnak.

Persze a gonosz szeretné elhíttetni, hogy Te értéktelen vagy, meddő föld, üres puszta. Azt hazudja, hogy benned nincsenek igazgyöngyök, kár is lemerülnöd a hullámok alá, úgysem találsz ott önmagadban semmit. Azt mondja: szórakozz, légy vidám, élj a mának, magadnak, neked sem ad senki semmit ingyen! Ne hidd el neki, hazudik: Te Isten gyermeke vagy, felbontatlan levél, melyre a Teremtő az ő gyermekei iránti végtelen szeretetét írta, fogalmazta meg csodálatosan. Általad akarja tovább teremteni a világot az Isten, választ küldeni a sokakat gyötrő kérdésekre. Ne veszítsd el magad, mert válasz vagy valakiknek, sokaknak! Kicsinységed ne aggasszon, piciny ceruza hegygel írtak remekműveket!

Ismerd meg magadat, ne félj! Tiszta vágyaid vezetnek legszebb álmod felé, mely újból és újból visszatér, mint a Te teremtőd, Isten szava. Indulj el abba az irányba, bár sötét a tárna, nehéz felszínre hozni az értékeket! A bányászat után tüzes kohóban tisztítják az ércet. Ne félj, megéri! Bízál alkotódban, a nagyböjti szent idő számodra is új világot nyithat!